

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННУ ТРАНСПЛАНТАЦІЮ: ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ

CRIMINAL LIABILITY FOR ILLEGAL TRANSPLANTATION: LEGISLATIVE NOVELS

Гринчак С.В.,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права № 1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджується новий Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», який набирає чинності з 01 січня 2019 р. Проведено детальний аналіз предмета злочинів, передбачених ст. 143 КК, та порядку і умов проведення трансплантації. Розглянуто проблеми кримінальної відповідальності за участь у транснаціональних організаціях, які займаються незаконною трансплантацією або незаконною торгівлею анатомічними матеріалами людини, та питання посилення санкцій за злочини, скоєні в сфері трансплантології.

Ключові слова: незаконна трансплантація, предмет злочину, анатомічні матеріали людини, перехресна трансплантація, транснаціональна організація, санкція.

В статье исследуется новый Закон Украины «О трансплантации анатомических материалов человеку», который вступает в силу 01 января 2019 г. Проведен детальный анализ предмета преступлений, предусмотренных ст. 143 КК, а также порядка и условий проведения трансплантации. Рассмотрены проблемы уголовной ответственности за участие в транснациональных организациях, занимающихся незаконной трансплантацией или незаконной торговлей анатомическими материалами человека, и вопросы усиления санкций за преступления, совершенные в сфере трансплантологии.

Ключевые слова: незаконная трансплантация, предмет преступления, анатомические материалы человека, перекрестная трансплантация, транснациональная организация, санкция.

The article provides a comprehensive scientific and practical analysis of the legislation in the field of transplantation of anatomical materials to a person and their influence on the criminal responsibility for crimes stipulated in art. 143 Criminal Code of Ukraine. Changes in the subject of illegal transplantation have been studied. It is proved that the new Transplant Law significantly improves the terminology apparatus in comparison with the current Law and details the conditions and procedure for the application of transplantation to the recipient, the extraction of anatomical materials from living donors and dead persons, and also specifies the features of donation of hematopoietic stem cells and other capable of regeneration (self-reproduction) of anatomical materials. It is assumed that the main novel of this Law is to enable recipients to apply cross-referencing, which should be understood as the exchange of live immunologically compatible donors between recipients. It is noted that up to January 1, 2019, cross-border donation is a criminal offense in Ukraine.

The problem of criminal responsibility for participation in transnational organizations engaged in illegal transplantation or illegal trafficking of human anatomical materials, and the reasons for strengthening of sanctions for crimes stipulated in art. 143 of the Criminal Code of Ukraine are indicated.

It was concluded that the legal regulation of transplantation urgently needs a serious improvement, as the current Transplant Act was adopted almost twenty years ago and lost its relevance. Thus, the adoption of the new Law of Ukraine "On the Transplantation of Anatomical Materials to Man" is an urgent necessity of the present. In addition, considering that the law greatly expanded the possibilities of transplantology, strengthening of criminal liability for crimes committed in the field of transplantation of human anatomical materials is adequate, understandable and reasonable.

Key words: illegal transplantation, subject of crime, human anatomical materials, cross-transplantation, transnational organization, sanction.

Верховна Рада України 17 травня 2018 р. прийняла Закон України № 2427-VIII «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», який набирає чинності з 01 січня 2019 р.¹ Цим Законом вносяться зміни до Кримінального кодексу України, Основ законодавства України про охорону здоров'я, Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закону України «Про поховання та похоронну справу», Положення про паспорт громадянина України. Відповідно, чинний Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині»² втратить чинність з 01 січня 2019 р. Щодо змін до КК України, то вони полягають у прийнятті нової редакції ст. 143 КК.

У зв'язку з цим виникає закономірне запитання, як зміни до цього законодавства вплинуть на кримінальну відповідальність за злочини, скоєні в сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині? Варто зауважити, що для відповіді на вказане запитання дослідити лише положення нової редакції ст. 143 КК буде не достатнім. Тому метою цієї статті є комплексний науково-практичний аналіз новел законодавства в сфері трансплантології та визначення їх впливу на кримінальну відповідальність за злочини, передбачені ст. 143 КК. Зрозуміло, новий Закон, прийнятий 17 травня 2018 року, наразі майже не досліджений, враховуючи його нещодавнє

прийняття, хоча уже зустрічаються окремі публікації, присвячені цій тематиці (наприклад, О.В. Богомолець, А.В. Руденка, Р.В. Салютіна, О.Ю. Усенка та ін.).

Розглянемо головні новели законодавства, які безпосередньо впливають на кримінальну відповідальність за незаконну трансплантацію.

1. *Щодо предмета незаконної трансплантації.* На сьогодні предметом злочинів, передбачених ст. 143 КК, є органи або тканини людини. Під органами людини (від грецької organon – знаряддя, орган) ми розуміємо певною мірою відокремлену частину цілого організму, яка виконує одну або кілька специфічних функцій [1, с. 379]. Такими органами є: шлунок, підшлункова залоза, печінка, нирки, сечовий міхур, стравохід, зуби, гортань, кишки тощо. Кожен орган складається з однієї або декількох основних тканин, з якими пов'язані інші тканини. Отже, органи людини виступають першим складником предмета незаконної трансплантації.

Тканини людини – це система клітин і безклітинних структур, які характеризуються спільністю розвитку, будови та специфічних функцій. Згідно з Переліком анатомічних утворень, тканин, компонентів та фрагментів і фетальних матеріалів, дозволених до вилучення у донора-трупа і мертвого плоду людини, затвердженим Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2000 р. № 226, у трупа може бути взято: 1) м'які тканини (тверда мозкова оболонка, перикард); 2) тканини опорно-

¹ Далі по тексту – новий Закон про трансплантацію, або новий Закон.

² Далі по тексту – чинний Закон про трансплантацію, або чинний Закон.

рухового апарату (скроньова фасція, фрагменти ребер, фаланги пальців, кістки ступні та ін.); 3) судини та клапани (аорта, інші артеріальні і венозні судини, клапани серця, аорти та інших великих судин); 4) інші тканини (слухові кісточка, барабанна перетинка, кістковий мозок, шкіра, рогівка, зуби, склера, трахея); 5) фетальні матеріали після штучних абортів та пологів (амніотична оболонка, пуповина, плацента, фетальні клітини). Питання про те, які з наведених видів анатомічних матеріалів слід відносити до тканин людини, криміналістами вирішується по-різному. Така неузгодженість пояснюється тим, що Перелік МОЗ не дає відповіді, чи є тканинами людини судини і клапани, а також фетальні матеріали. Зокрема, одні науковці до тканин людини відносять судини, клапани та фетальні матеріали, інші, навпаки, не включають їх до предмета злочинів, передбачених ст. 143 КК.

Практика судових та правоохоронних органів з цього питання теж суперечлива. Так, у матеріалах кримінальної справи, порушеної прокуратурою м. Дніпропетровська за ознаками злочинів, передбачених ч. 4 ст. 143 та ч. 1 ст. 203 КК, стосовно службових осіб ДП «Імпторгсервісмед» та приватної виробничо-комерційної фірми «Імпторгсервіс», яка була предметом неодноразового розгляду судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій, вказано, що директор ДП «Імпторгсервісмед» з корисливих мотивів займалася господарською діяльністю, щодо якої є встановлена законом спеціальна заборона, а саме: перевозила анатомічні матеріали людини – кріоконсервовану плацентарну тканину людини – та здійснювала торгівлю нею для подальшої трансплантації. Зокрема, вказана плацента купувалась у Харкові, в подальшому перевозилась до м. Дніпропетровська, де продавалась іншим суб'єктам.

Таким чином, правоохоронні органи визнали плаценту (плацентарну тканину людини) предметом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 143 КК. Цей висновок був закріплений в обвинувальному вирокі першої інстанції та залишений в силі апеляційною інстанцією.

Проте Верховний Суд України в ухвалі у цій справі зазначив таке: плацента належить до фетальних матеріалів, а зі змісту Закону про трансплантацію видно, що до фетальних матеріалів діють інші, менш суворі вимоги щодо умов та порядку ведення діяльності, пов'язаної з трансплантацією. Також цей закон не містить чіткого визначення, чи відноситься плацента до тканини людини. Крім того, Верховний Суд України звернув увагу, що в матеріалах кримінальної справи наявна не скасована постановою про відмову в порушенні кримінальної справи щодо інших службових осіб. У цій постанові прокурор посилався на докази відсутності у діях зазначених осіб ознак злочинів, передбачених ст. 143 КК України, які є аналогічними доказам винуватості особи, яка є підсудною у цій кримінальній справі, але в цьому разі суд зазначені докази трактує по-іншому. Наведені аргументи та деякі інші дали підстави Верховному Суду скасувати ухвалу апеляційного суду та направити справу на новий судовий розгляд [2].

В іншій кримінальній справі, яка розглянута в м. Харкові, лікар визнаний винним у порушенні встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ч. 1 ст. 143 КК), яке полягало в тому, що реципієнту, хворому на діабет, з метою лікування безпліддя було підсаджено в м'яз сідниці фрагмент плаценти [3].

На нашу думку, за чинним законодавством до тканин людини необхідно відносити всі види анатомічних матеріалів, наведених у Переліку МОЗ України. Такий висновок ґрунтується на компаративному аналізі поняття тканин людини, згідно з яким тканинами є морфофункціональна система специфічно диференційованих клітин, а також

безклітинних структур, об'єднаних на підставі спільності будов, функцій і/або походження [4, с. 97].

Підсумовуючи викладене, необхідно нагадати, що автор неодноразово наголошував, що за чинним законодавством встановити вичерпний перелік анатомічних матеріалів, які слід відносити до тканин людини, що є предметом злочинів, передбачених ст. 143 КК України, неможливо. Адже, яку б позицію ми не обрали, які б аргументи не використувували, ця позиція залишиться лише точкою зору з більш-менш вдалою аргументацією.

Можливо, звернувши увагу на численні зауваження науковців щодо окреслення предмета злочинів, передбачених ст. 143 КК, законодавець у диспозиціях нової редакції ст. 143 КК термін «органи або тканини» замінив на «анатомічні матеріали». У такому разі йдеться про важливе уточнення предмета злочинів, передбачених ст. 143 КК. Поняття «анатомічні матеріали людини» є родовим стосовно «органів або тканин людини», бо, крім органів (їх частин) або тканин людини, охоплює й анатомічні утворення, клітини людини та фетальні матеріали людини, які можуть бути предметом злочинів, передбачених ст. 143 КК. Таке закріплення предмета незаконної трансплантації, є сподівання, покладе край суперечливому тлумаченню судовими та правоохоронними органами цієї ознаки складу злочину.

2. *Щодо змін порядку трансплантації анатомічних матеріалів та їх впливу на кримінальну відповідальність.* Диспозиції ст. 143 КК є бланкетними (за винятком тих диспозицій, де передбачені кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки), тому для встановлення змісту порядку трансплантації та інших основних понять необхідно звернутися до регуляторного законодавства.

Новий Закон про трансплантацію³ значно удосконалило термінологічний апарат порівняно з чинним Законом. Зокрема, в ст. 1 нового Закону визначено такі терміни: анатомічні матеріали, ауто трансплантація, біоімплантати, близькі родичі та члени сім'ї, бригада вилучення анатомічних матеріалів людини, вилучення анатомічних матеріалів, гемопоетичні стовбурові клітини, діяльність, пов'язана з трансплантацією, донор анатомічних матеріалів людини, донорство анатомічних матеріалів, донор-групп, єдина державна інформаційна система трансплантації, живий донор, імплантат, імунологічна сумісність, ксенотрансплантати, лист (список) очікування, перехресне донорство, померла особа (померлий), потенційний донор, реципієнт, трансплантація, трансплант-координатор, трансплант-координація, фетальні матеріали. Важливим є те, що майже всі з перерахованих термінів використовувалися в правовому регулюванні трансплантології, але на законодавчому рівні більшість з них закріплена не була. Крім того, деякі терміни є взагалі новими для чинного законодавства.

Цим Законом також деталізовано умови та порядок застосування трансплантації реципієнту, вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів та померлих осіб, а також визначені особливості донорства гемопоетичних стовбурових клітин та інших здатних до регенерації (самовідтворення) анатомічних матеріалів.

Щодо застосування трансплантації до реципієнта варто звернути увагу на такі законодавчі новели:

По-перше, новим Законом значно розширене коло близьких родичів або членів сім'ї реципієнта, у яких може бути вилучений анатомічний матеріал;

По-друге, у разі ухвалення консиліумом лікарів рішення про неможливість застосування трансплантації реципієнту від живого донора з числа його близьких родичів або членів сім'ї за результатами визначення імунологічної сумісності донора та реципієнта, консиліум може ухвалити рішення про застосування перехресного донорства. Під яким слід розуміти обмін живими імунологічно сумісними донорами між реципієнтами, які включені до Єдиної

³ Варто зауважити, що перший проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» МОЗ України ще у 2013 р. винесло на громадське обговорення [5].

державної інформаційної системи трансплантації. Імовірно, це головна новела цього Закону, адже нині перехресне донорство є кримінально караним в Україні;

По-третє, у разі проведення трансплантації анатомічного матеріалу реципієнту від донора-трупа, пара донор-реципієнт визначається Єдиною державною інформаційною системою трансплантації. Головне, що цей пошук пари донор-реципієнт здійснюється під час кожного внесення відомостей щодо живого донора, реципієнта або анатомічних матеріалів людини до вказаної системи в автоматичному режимі з урахуванням чітко встановлених у законі показників;

По-четверте, координує надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, спеціально уповноважений працівник закладу охорони здоров'я – трансплант-координатор. До його компетенції входить: виявлення потенційного донора анатомічних матеріалів людини; внесення відповідних відомостей до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації; організація вилучення, зберігання і перевезення анатомічних матеріалів людини тощо.

Що стосується вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів (прижиттєве донорство) необхідно зауважити таке:

По-перше, вилучення анатомічних матеріалів у живого донора можливе у разі родинного донорства або перехресного донорства. Вилучення анатомічних матеріалів, здатних до регенерації (самовідтворення), зокрема гемопоетичних стовбурових клітин, може здійснюватися також у живого донора, який не є близьким родичем або членом сім'ї реципієнта;

По-друге, розширене коло живих осіб, у яких заборонено вилучення анатомічних матеріалів. До них входять: особи, що утримуються у місцях відбування покарань та попереднього ув'язнення; є іноземцями та особами без громадянства, які незаконно перебувають в Україні; страждають на тяжкі психічні розлади; мають захворювання, що можуть передатися реципієнту або зашкодити його здоров'ю, крім випадків наявності поінформованої згоди реципієнта; надали раніше орган або частину органа для трансплантації; є вагітними;

По-третьє, для трансплантації у живого донора може бути вилучено лише один із парних органів або частина органа, або частина іншого анатомічного матеріалу, зокрема клітини;

По-четверте, відомості про надану живим донором письмову згоду на вилучення у нього анатомічних матеріалів не пізніше трьох робочих днів з моменту надання такої згоди вносяться трансплант-координатором до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації. Інформація про відмову від наданої раніше згоди стати живим донором також невідкладно вноситься до вказаної системи.

Щодо порядку вилучення анатомічних матеріалів за посмертного донорства потрібно вказати таке:

По-перше, в новому Законі про трансплантацію, як і в чинному, закріплено «модель запити згоди» за посмертного донорства. Найбільша дискусія в процесі прийняття нового Закону точилася саме навколо цієї проблеми. Одні пропонували обрати для посмертного донорства в Україні «модель запити згоди»⁴, інші, навпаки, «модель презумпції згоди»⁵. Модель запити згоди, яка закріплена і в чинному Законі про трансплантацію, є максимально демократичною, але брак донорських органів, який виник внаслідок реалізації цього Закону, досить часто призводить до смерті

хворих людей, які потребували операції пересаджування, але так і не дочекались її. Лікарі вважають, що чинний Закон про трансплантацію більшою мірою захищає права померлих, а не хворих, які мають потребу в трансплантації життєво важливих органів [6, с. 5]. Як зазначає Головний трансплантолог МОЗ України, сучасний стан трансплантології в Україні вкрай незадовільний. Трупна трансплантація, яка розвинена в усьому світі і є ознакою прогресу, в Україні повністю призупинена [7].

Спочатку вирішити наведені проблеми МОЗ України пропонувало шляхом заміни наявної в Україні «моделі запити згоди» на «модель презумпції згоди». Зокрема, в проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» пропонувалося закріпити, що взяття органів та тканин у померлих осіб для трансплантації дозволяється з моменту визначення людини померлою в порядку, який встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [5]. Проте цей законопроект зустрів шалений супротив суспільства. Згідно з опитуванням, проведеним Українським інститутом соціальних досліджень, 66% опитаних (всього 2204 респонденти) не готові надати згоду на використання своїх органів після смерті, насамперед, через страх зазнати посягання на власне життя заради анатомічних матеріалів [8, с. 5]. Схожі результати опитування отримали кореспонденти УНІАН [9]. Виявилося, що рівень усвідомлення українським населенням проблеми посмертного донорства є надзвичайно низьким, наше суспільство не підготовлене до адекватного сприйняття ідей трансплантації та позитивного вирішення проблеми дефіциту донорського матеріалу. Аналіз публікацій у засобах масової інформації свідчить, що громадська думка щодо трансплантації в Україні або не сформувалася, або є негативною. Саме тому МОЗ України вимушене було відмовитись від пропозиції закріплення в законодавстві «моделі презумпції згоди» щодо посмертного донорства і запропонувало закріпити чинну в Україні «модель запити згоди», але удосконалило юридичну процедуру отримання такої згоди, що і було зроблено законотворюєм;

По-друге, відомості щодо наданих особою письмової згоди або незгоди на посмертне донорство, письмової заяви про відкликання наданої раніше такої згоди або незгоди вносяться до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації в день їх отримання. Після внесення зазначених відомостей до вказаної системи відмітки про надання особою згоди або незгоди на посмертне донорство та про зміну цього волевиявлення за бажанням особи вносяться до її паспорта громадянина України та/або посвідчення водія України на право керування транспортними засобами;

По-третьє, кожна повнолітня дієздатна особа має право призначити свого повноважного представника, який після смерті цієї особи надасть згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів;

По-четверте, у разі якщо померла особа не висловила за життя своєї згоди або незгоди на посмертне донорство, не визначила свого повноважного представника, згода на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів з тіла такої особи після визначення її стану як незворотна смерть запитується трансплант-координатором особисто у другого з подружжя або в одного з близьких родичів цієї особи (діти, батьки, рідні брати та сестри). У разі відсутності другого з подружжя або близьких родичів, зазначених у цій частині, згода на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів з тіла померлої особи запитується трансплант-координатором у особи, яка зобов'язалася поховати померлу особу;

⁴ «Модель запити згоди» щодо посмертного донорства (система згоди, система договору) надає право вилучати донорський матеріал не тільки за наявної згоди донора, отриманої за його життя, але й за отримання згоди від родичів після смерті донора.

⁵ Модель презумпції згоди (припущення згоди) констатує дозвіл кожного члена суспільства на донорство після його смерті.

По-н'яте, забороняється вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів у померлих осіб, які належать до категорії дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб, визнаних в установленому законом порядку недієздатними, осіб, особистість яких не встановлена (невстановлені особи), а також осіб, які загинули в результаті проведення антитерористичної операції та інших бойових дій під час безпосередньої участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів та інших бойових дій.

Наведені вище новели порядку трансплантації за новим Законом, звісно, не є вичерпними. Автор прагнув вказати найбільш важливі положення. Порушення нового порядку трансплантації (за умови наявності всіх інших ознак складу злочину) з 01 січня 2019 р. може бути підставою для кримінальної відповідальності за злочини, передбачені новою редакцією ст. 143 КК України.

3. *Щодо посилення кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ст. 143 КК.* У пояснювальній записці до цього законопроекту (нового Закону про трансплантацію) зазначено, що з метою запобігання нелегальній трансплантації та торгівлі анатомічними матеріалами пропонується встановити більш сувору відповідальність за ці злочини [10]. На цій підставі були посилені майже всі санкції ст. 143 КК. Виняток становить лише санкція ч. 1 ст. 143 КК, у новій редакції якої передбачені аналогічні види та розміри покарання, порівняно з чинною редакцією.

Аналіз нового Закону про трансплантацію, беззаперечно, вказує на значне розширення можливостей у лікарів-трансплантологів у застосуванні заміної хірургії, тому посилення кримінальної відповідальності за злочини, скоєні в сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині, є цілком зрозумілим.

Посилення кримінальної відповідальності в санкціях ст. 143 КК частково вирішує і питання доцільності існування кримінальної відповідальності за участь у транснаціональній організації, яка займається незаконною трансплантацією або незаконною торгівлею органами або тканинами людини (ч. 5 ст. 143). Нині ця проблема полягає в такому. Транснаціональна організація – це злочинна організація, яка займається незаконною трансплантацією або незаконною торгівлею органами або тканинами людини, створена з метою отримання прибутку і поширює свою діяльність на територію декількох держав. Транснаціональна організація (як вид злочинної організації) може бути створена лише з метою, яка передбачена в ч. 4 ст. 28 КК. Водночас у ч. 5 ст. 143 КК передбачена лише одна мета – безпосереднє скоєння злочинів, передбачених частинами 2, 3 і 4 ст. 143 КК, учасниками транснаціональної організації, які є злочинцями середньої тяжкості, що виключає можливість застосування ч. 5 ст. 143 КК, бо об'єднання, члени якого зорганізувалися з метою скоєння злочинів невеликої або середньої тяжкості, не може бути визнане злочинною організацією. Отже, нині притягнути

до кримінальної відповідальності за участь у транснаціональних організаціях, які займаються незаконною трансплантацією або незаконною торгівлею органами або тканинами людини, лише в межах ст. 143 КК неможливо, а тому актуальним було питання доцільності існування такої кримінальної відповідальності.

Гіпотетично можна змоделувати фабулу, за якої ч. 5 ст. 143 КК буде застосована, але в поєднанні з іншими нормами. Наприклад, особи створили злочинну організацію і в подальшому вчиняють торгівлю людьми та незаконну трансплантацію. У такій ситуації кваліфікація злочинів має бути за ст. ст. 255, 149 (відповідною частиною) та ч. 5 ст. 143 (як участь у транснаціональній організації, яка займається незаконною трансплантацією). Аналогічно мають кваліфікуватись і діяння у разі створення озброєної банди (лише у формі злочинної організації), учасники якої скоюють умисне вбивство з корисливих мотивів (з метою подальшого використання органів або тканин людини у корисливих цілях) та незаконну торгівлю органами або тканинами людини. В цьому разі кваліфікація злочинів має бути за ст. ст. 257, ч. 2 п. 6 ст. 115 та ч. 5 ст. 143 (як участь у транснаціональній організації, яка займається незаконною торгівлею органами або тканинами людини). Звісно, і в першому, і в другому випадку така кваліфікація можлива за наявності всіх інших ознак транснаціональної організації: мета отримання прибутку та поширення діяльності на територію декількох держав.

З 01 січня 2019 р. вказана проблема буде частково вирішена. За новою редакцією ч. 3 ст. 143 КК у санкції передбачено покарання у вигляді «позбавлення волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років». Таким чином, за ступенем тяжкості у цій нормі йдеться про тяжкий злочин. Це дасть змогу у разі необхідності притягнути до кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 143 КК (участь у транснаціональній організації, яка займається вилученням у людини шляхом примушування або обману її анатомічних матеріалів з метою їх трансплантації, скоєні щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного).

Проте і надалі неможливо застосувати ч. 5 ст. 143 КК тільки щодо ч. 2 або ч. 4 ст. 143 КК, оскільки максимальне покарання в санкціях цих злочинів – до 5 років позбавлення волі (злочини середньої тяжкості). Тому прийнята законодавча новела не знімає всіх наявних проблем застосування ч. 5 ст. 143 КК.

Наостанок зауважимо, що з моменту прийняття чинного Закону про трансплантацію минуло майже двадцять років, розвиток трансплантології в світі, і в Україні зокрема, невідкладно потребував удосконалення відповідного правового забезпечення. Таким чином, прийняття нового Закону про трансплантацію, який набуде чинності з 01 січня 2019 року, є нагальною потребою. З огляду на те, що вказаний закон значно розширив можливості трансплантології, адекватним, зрозумілим та обґрунтованим є посилення кримінальної відповідальності за злочини, скоєні в сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большая медицинская энциклопедия: В 30-ти т. АМН СССР. 3-е изд. М.: Сов. энцикл. Т. 17. 512 с.
2. Ухвала Верховного Суду України від 11 вересня 2008 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/2448668>
3. Харківського вченого звинуватили у трансплантації плаценти. URL: <http://www.newsru.ua/crime/16jun2007/placenta.html>
4. Большая медицинская энциклопедия: В 30-ти т. АМН СССР. 3-е изд. М.: Сов. Энцикл. 1985. Т. 25. 544 с.
5. Законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині». URL: <http://www.arteka.ua/article/2045115>
6. Баран Є.Я. Аритмія серця (Трансплантація органів в Україні). Уряд. кур'єр. 2001. 21 квітня (№ 72). С. 4, 5.
7. Закон про трансплантацію: зміни – на краще? URL: <http://www.vz.kiev.ua/zakon-pro-transplantaciyu-zmini-na-krashhe/>
8. Саєнко В., Костенко А.А. Трансплантація органів від донорів-трупів – спосіб врятувати невеликовікових хворих. Етичні питання. Трансплантологія. 2004. Т. 6. № 2. С. 4–11.
9. Мартиненко Ю. Україна – «чорний експортер» людських органів. URL: <http://health/unian.net/ukr/detail/186714>
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони здоров'я та трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56231